

Suvestinė redakcija nuo 2024-06-21

Įstatymas paskelbtas: TAR 2022-12-22, i. k. 2022-26371

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
DRAUDIMO PROPAGUOTI TOTALITARINIUS, AUTORITARINIUS REŽIMUS IR JŲ
IDEOLOGIJAS
ĮSTATYMAS**

2022 m. gruodžio 13 d. Nr. XIV-1679
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šio įstatymo paskirtis – nustatyti totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo draudimą, viešųjų objektų pripažinimo tokiais, kuriais pažeidžiamas draudimas propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, tvarką, viešųjų objektų, pripažintų tokiais, kuriais pažeidžiamas draudimas propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, pašalinimo ar pakeitimo tvarką, totalitarinių, autoritarinių režimų ideologijų sklaidos prevencijos priemones.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Autoritarinis režimas** – politinio režimo forma, vieno asmens ar jam lojalios grupės asmenų valdžia, pagrįsta asmens kultu, konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimais, nusikaltimų žmoniškumui ir (ar) karo nusikaltimų vykdymu.

2. **Ideologija** – idėjų, įsitikinimų, pažiūrų, vertybių sistema, būdinga konkrečiai politinei sistemai, socialinei grupei, meno srovei ir (ar) kryptčiai, visuomenės sluoksniui.

3. **Propagavimas** – idėjų, teorijų, vertybių, pažiūrų, prekių ženklų, simbolių sklaidimas ir agitavimas už juos (-as).

4. **Totalitarinis režimas** – politinio režimo forma, pagrįsta neribota valstybės valdžia, totalia visuomenės kontrole, žmogaus individualumo paneigimu, cenzūra, politinėmis represijomis, masiniu teroru, konstitucinių teisių ir laisvių pažeidimais, nusikaltimų žmoniškumui ir (ar) karo nusikaltimų vykdymu.

5. **Viešasis objektas** – viešosios paskirties įrenginys, paminklas, skulptūra, obeliskas, memorialinė lenta, kitas atminimui įamžinti skirtas objektas ar kitoks valstybei ar savivaldybėms

nuosavybės teise priklausantis ar jų valdomas arba valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausančioje žemėje esantis, bet savininko neturintis turtas, juridinių asmenų patikėjimo teise valdomas valstybės ar savivaldybės turtas, viešoji vieta – gatvė, aikštė, parkas, skveras, laidojimo vietos ar kita visuomeninės paskirties erdvė, taip pat šių objektų pavadinimas, renginiai ir įvykiai – vardinės premijos, konkursai ir kiti šio įstatymo 3 straipsnyje numatytas nuostatas atitinkantys vieši veiksmai.

Straipsnio dalies pakeitimai:

Nr. [XIV-2753](#), 2024-06-13, paskelbta TAR 2024-06-20, i. k. 2024-11257

6. Šiame straipsnyje apibrėžtos sąvokos taip suprantamos tik taikant šį įstatymą.

3 straipsnis. Totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų propagavimo viešuose objektuose draudimas

1. Draudžiama propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas viešuosiuose objektuose.

2. Šio straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas taikomas bet kokia forma įamžinant ar atvaizduojant:

1) simbolius, kuriais propaguojami totalitariniai, autoritariniai režimai ir jų ideologijos ar pateikiant informaciją, kuria propaguojami totalitariniai, autoritariniai režimai ir jų ideologijos;

2) asmenis (kai žinoma, kad šie asmenys veikė ar veikia okupacinėse politinėse, karinėse, represinėse struktūrose arba okupacinės valdžios centrinėse struktūrose ir aktyviai dalyvavo priimant sprendimus, turėjusius įtakos okupacinėms politinėms, karinėms, represinėms struktūroms), organizacijas, įvykius ar datas, simbolizuojančius (-ias) totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas, tokių režimų vykdytą ar vykdomą karinę agresiją prieš kitą valstybę, Lietuvos 1940–1941 metų ir 1944–1990 metų sovietinę okupaciją bei 1939–1944 metų nacistinę okupaciją, šių okupacijų įtvirtinimą ir represijas.

4 straipsnis. Viešųjų objektų pripažinimo tokiais, kuriais pažeidžiamas draudimas propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas tvarka

1. Viešųjų objektų pripažinimą tokiais, kuriais propaguojami totalitariniai, autoritariniai režimai ir jų ideologijos, atlieka:

- 1) Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras (toliau – Centras);
- 2) savivaldybių institucijos.

2. Įvertinti, ar viešieji objektai atitinka šio įstatymo 3 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Seimas Centro teikimu sudaro tarpinstitucinę komisiją (toliau – Komisija) ir skiria jos pirmininką.

3. Komisiją, kurios kadencija 3 metai, sudaro 9 nariai: po 1 narį deleguoja Centras, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamentas), Vilniaus universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus dailės akademija, Lietuvos istorijos institutas, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriatas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Lietuvos savivaldybių asociacija. Komisijos nariams taikomi tokie patys kaip ir valstybės tarnautojams Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme nustatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai.

4. Centras, likus ne mažiau kaip 60 dienų iki Komisijos kadencijos pabaigos, kreipiasi į Komisijos narius deleguojančias institucijas dėl naujų kandidatų į Komisiją delegavimo. Iki Komisijos kadencijos pabaigos nepatvirtinus naujos Komisijos sudėties, Komisijos nariai savo pareigas eina tol, kol pavirtinama nauja Komisijos sudėtis. Tas pats asmuo Komisijos nariu gali būti ne daugiau kaip 2 kadencijas iš eilės. Asmuo, ėjęs Komisijos nario pareigas 2 kadencijas iš eilės, gali būti deleguojamas į Komisijos narius tik praėjus 3 metams nuo jo antros kadencijos pabaigos.

5. Komisijos narių darbas apmokamas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymo nustatyta tvarka.

6. Komisijos darbą organizuoja Centras. Komisija dirba pagal Seimo patvirtintus Komisijos nuostatus. Komisija, atlikdama vertinimą, ar viešieji objektai atitinka šio įstatymo 3 straipsnio nuostatas, turi teisę pasitelkti istorijos, meno, kalbos ir (ar) teisės sričių ekspertų. Komisija per 20 darbo dienų atlieka vertinimą ir pateikia Centro generaliniam direktoriui parengtą išvadą dėl viešojo objekto atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis (toliau – išvadą). Centro generalinis direktorius, gavęs išvadą, priima vieną iš šio straipsnio 8 dalyje numatytų sprendimų (toliau – sprendimą).

7. Komisija, sprenddama dėl kapinių, kitų laidojimo vietų arba jų teritorijoje įrengtų viešųjų objektų atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis, turi gauti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Departamento nuomonę, o kai šioje dalyje nurodyti viešieji objektai naudojami vykdant religinių bendruomenių ir bendrijų veiklą, – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomonę.

Straipsnio dalies pakeitimai:

Nr. [XIV-2753](#), 2024-06-13, paskelbta TAR 2024-06-20, i. k. 2024-11257

8. Centro generalinis direktorius, gavęs Komisijos išvadą, ne vėliau kaip 5 darbo dienas priima vieną iš šių sprendimų:

1) pašalinti viešąjį objektą dėl neatitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis arba pakeisti viešąjį objektą, jeigu jo sudedamąją dalį, savybes, pavadinimą ar kitą elementą, neatitinkančius šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, galima pašalinti nepažeidžiant objekto paskirties ir naudojimo tikslo;

2) nėra pakankamo pagrindo pašalinti arba pakeisti viešąjį objektą.

9. Centro generalinio direktoriaus sprendimas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo jo priėmimo dienos išsiunčiamas vykdyti valstybės ar savivaldybės institucijai, kitam asmeniui, kuriai (-iam) nuosavybės teise priklauso ar kurios (-io) yra valdomas šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų neatitinkantis viešasis objektas.

10. Centro generalinio direktoriaus sprendimas dėl viešojo objekto pašalinimo arba pakeitimo gali būti asmenų, manančių, kad šiuo sprendimu pažeidžiamos jų teisės ir (ar) teisėti interesai, taip pat viešąjį interesą ginančio prokuroro skundžiamas administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

11. Savivaldybių vykdomosios institucijos, konsultuodamosi su vietos bendruomenių, pilietinės visuomenės atstovais, renka informaciją apie šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytus viešuosius objektus, esančius jų savivaldybės teritorijoje, ir ne rečiau kaip kartą per metus teikia ją Centrai.

12. Informaciją apie šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytus viešuosius objektus savivaldybių institucijoms ir (ar) Centrai gali teikti fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys.

13. Savivaldybės institucija, kilus abejonių dėl naujai kuriamų viešųjų objektų atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis, taip pat dėl analogiškas pasekmes galinčio turėti esamų viešųjų objektų pakeitimo, pertvarkymo, perkėlimo ar pašalinimo, turi teisę kreiptis į Centrą, pateikdama visą turimą su tuo susijusią informaciją. Centras ne vėliau kaip per 5 darbo dienas iš savivaldybės institucijos gautą informaciją pateikia Komisijai ir paprašo jos per 20 darbo dienų įvertinti ir pateikti išvadą dėl tokių viešųjų objektų atitikties šio įstatymo 3 straipsnio nuostatomis. Centro generalinis direktorius, gavęs Komisijos išvadą, vadovaudamasis šio straipsnio 8 dalimi, priima sprendimą.

5 straipsnis. Viešųjų objektų, kuriais propaguojami totalitariniai, autoritariniai režimai ir jų ideologijos, pašalinimas arba pakeitimas

1. Viešojo objekto valdytojas (o kai objekto savininkas nežinomas, – žemės, ant kurios yra objektas, valdytojas), gavęs šio įstatymo 4 straipsnio 8 dalyje nurodytą Centro generalinio direktoriaus sprendimą, organizuoja viešojo objekto pašalinimą arba pakeitimą ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo šio sprendimo gavimo dienos, o jeigu sprendimas apskundžiamas teismui – nuo teismo sprendimo, kuriuo skundas atmestas, įsiteisėjimo dienos.

2. Viešojo objekto, kuris neatitinka šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų ir yra įrašytas į Kultūros vertybių registrą, teisinės apsaugos panaikinimas ar tokio viešojo objekto pašalinimas arba pakeitimas derinamas su Departamentu Lietuvos Respublikos kultūros ministro nustatyta tvarka.

3. Viešojo objekto valdytojui, atsakingam už viešąjį objektą, neatitinkantį šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, per 3 mėnesius nepakeitus ar nepašalinus viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, kaip nurodyta Centro generalinio direktoriaus sprendime, savivaldybės vykdomoji institucija ne vėliau kaip per 3 mėnesius organizuoja šio viešojo objekto pašalinimą arba pakeitimą, tokiu būdu įgydama teisę reikalauti iš viešojo objekto valdytojo, atsakingo už šį viešąjį objektą, atlyginti dėl viešojo objekto keitimo ar šalinimo darbų turėtas išlaidas.

4. Viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, pašalinimas arba pakeitimas atliekamas iš valstybės ar savivaldybės, kurioms nuosavybės teise priklauso ar yra jų valdomas turtas, biudžeto lėšų, ar kito asmens, kurio nuosavybės teise priklauso ar yra jo valdomas turtas, lėšų. Valstybei priklausančio, bet patikėjimo teise savivaldybės valdomo viešojo objekto pašalinimas arba pakeitimas atliekamas iš savivaldybės biudžeto lėšų, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai savivaldybė atsisako perimti nuosavybėn jai perduodamą valstybės turtą.

5. Apie viešojo objekto, neatitinkančio šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, pašalinimą arba pakeitimą valstybės ar savivaldybės institucija, objekto savininkas ar valdytojas informuoja Centrą.

6. Jeigu viešasis objektas, dėl kurio savivaldybės institucija į Centrą kreipėsi pagal šio įstatymo 4 straipsnio 13 dalį, pripažintas neatitinkančiu šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų, išskyrus šio įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytus atvejus, savivaldybės institucija nepriima sprendimo dėl naujai kuriamų viešųjų objektų formos ar dėl tokių objektų pavadinimo arba dėl esamo viešojo objekto ar dėl tokio objekto pavadinimo pakeitimo.

6 straipsnis. Viešieji objektai, kuriems netaikomas pašalinimas arba pakeitimas

1. Šio įstatymo 5 straipsnio nuostatos dėl viešųjų objektų, neatitinkančių 3 straipsnio nuostatų, pašalinimo arba pakeitimo netaikomos viešiesiems objektams, kurie:

- 1) eksponuojami vykdant muziejų, archyvų, bibliotekų veiklą;
- 2) naudojami vykdant visuomenės informavimą apie totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų propaguojamas ideologijas, istorinius ir dabarties įvykius, jų pasekmes;
- 3) naudojami švietimo, mokslo, profesionaliojo meno, kolekcionavimo tikslais.

2. Viešojo objekto, nurodyto šio straipsnio 1 dalyje, valdytojas (o kai objekto savininkas nežinomas, – žemės, ant kurios yra objektas, valdytojas), gavęs šio įstatymo 4 straipsnio 8 dalyje

nurodytą Centro generalinio direktoriaus sprendimą, Centru per 10 darbo dienų pateikia išsamią informaciją ir ją pagrindžiančius įrodymus, kad viešasis objektas atitinka šio straipsnio 1 dalies nuostatas. Centro generaliniam direktoriui nusprendus, kad viešasis objektas, dėl kurio priimtas sprendimas, atitinka bent vieną iš šio straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų, toks viešasis objektas gali būti eksponuojamas ar kitaip naudojamas tik tuo atveju, kai viešojo objekto savininkas ar kitas teisėtas valdytojas šalia tokių viešųjų objektų ar tokiuose viešuosiuose objektuose pateikia objektyvią ir kritinę informaciją apie šio viešojo objekto ryšį su totalitariniais, autoritariniais režimais ir jų ideologijomis, istoriniais ir dabarties įvykiais, kurių turinys, tekstas ir kalbos pateikimo forma suderinti su Centru, o eksponuojant ar kitaip naudojant viešuosius objektus – kultūros paveldo objektus – su Departamentu.

3. Viešieji objektai, nurodyti šio straipsnio 1 dalyje, negali būti tvarkomi, atnaujinami ar kitaip pakeičiami taip, kad po jų tvarkymo, atnaujinimo ar kitokio pakeitimo viešojo objekto pavadinime ar jo turinyje atsirastų papildomų elementų, draudžiamų pagal šio įstatymo 3 straipsnio nuostatas.

7 straipsnis. Totalitarinių, autoritarinių režimų ideologijų sklaidos prevencija

Centras, nevyriausybinės organizacijos, mokslo ir studijų institucijos totalitarinių, autoritarinių režimų ideologijų sklaidos prevenciją atlieka:

1) įgyvendindami projektus ir programas, skleisdami informaciją, plėsdami visuomenės žinias ir supratimą apie totalitarinių, autoritarinių režimų ir jų ideologijų žalą, šių režimų įvykdytus ar vykdomus nusikaltimus;

2) sudarydami galimybes visuomenei stiprinti žinias ir įgūdžius, didinančius jos atsparumą dezinformacijai;

3) vykdydami mokslinius tyrimus ir užtikrindamas jų rezultatų pristatymą visuomenei.

8 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas, įgyvendinimas ir taikymas

1. Šis įstatymas, išskyrus šio straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2023 m. gegužės 1 d.

2. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras iki 2023 m. balandžio 30 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

3. Savivaldybių vykdomosios institucijos ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrui pateikia informaciją apie jų savivaldybių teritorijose esančius viešuosius objektus, galimai neatitinkančius šio įstatymo 3 straipsnio nuostatų.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

Gitanas Nausėda

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XIV-2753](#), 2024-06-13, paskelbta TAR 2024-06-20, i. k. 2024-11257

Lietuvos Respublikos draudimo propaguoti totalitarinius, autoritarinius režimus ir jų ideologijas įstatymo Nr. XIV-1679 2 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas